

پرسشگری به جای پرسش

روشی نوین برای ترغیب دانش‌آموزان
به خودآموزی و فعالیت‌های مستقل

دکتر عذرا ایگم هژبری

مدیر و مؤسس پیش‌دبستان و دبستان

دخترانه‌ی مهرگان بابل

سید علی عبداللهی حسینی

سفیر نوآفرینی آموزش، مربی (کوچ) عملکرد

دبستان مهرگان بابل

یک مهارت است. این بدان معنی است که هر یک از معلمان می‌توانند پرسشگری را تمرین کنند، یاد بگیرند و در آن ماهر شوند. پرسشگری مجموعه‌ای از مراحل و راهبردهایی است که تفکر خوب را تسهیل می‌کند.

موضوع این مقاله فقط به مطرح کردن و پرسیدن یک پرسش اشاره ندارد، بلکه به موضوعی فراتر از آن می‌پردازد و بر آن است معلمان را ترغیب کند تا دانش‌آموزان خود را درگیر فرایند یادگیری عمیق و مستدل کنند. یادگیری عمیقی که با کمک مهارت پرسشگری معلمان تسهیل می‌شود. ذکر این نکته نیز ضروری است که پرسشگری اثربخش هدفی واحد ندارد و فقط به منظور تسهیل فرایند یادگیری و عمق‌بخشیدن به این فرایند استفاده می‌شود و گزینه‌های واحد و یکسان نیز برای آن در نظر گرفته نشده است و پرسشی جادویی نیز در هیچ‌کجا وجود ندارد تا پرسشگری را اثربخش تر کند.

به‌طور کلی هدف اصلی از پرسیدن هرگونه سؤالی دریافت یک پاسخ است. تفاوت پرسش و پرسشگری از بعد از این مرحله آغاز می‌شود. آنچه واقعاً در پرسشگری اهمیت دارد، این است که شما بعد از دریافت پاسخ، چه کاری انجام می‌دهید. این واکنش شما به آن پاسخ است که یک گفت‌وگو را پایان می‌دهد یا یک فرایند یادگیری را شروع می‌کند و ادامه می‌دهد.

پس با این لحاظ، پرسش‌هایی که مطرح می‌کنیم فقط می‌توانند در زمینه و بافتی که در یک توالی پرسشگری قرار دارند، قضاوت شوند. چگونگی کمک و تسهیل این سؤالات به حرکت یادگیری به سمت هدف موردنظر نیز جنبه‌ی دیگری است که سؤالات پرسشگری را می‌تواند ارزیابی کند.

فکر کردن و تحلیل مسئله و ارائه‌ی پاسخ مناسب ترغیب می‌کند. پرسشگری می‌تواند مهارت‌های کلامی و تفکری دانش‌آموزان را بهبود ببخشد.

ممکن است این سؤال در ذهنتان نقش ببندد که آیا پرسشگری و پرسش کردن دو مفهوم متفاوت هستند؟ در واقع، پرسشگری فرایندی است که در آن، شما سؤالی را می‌پرسید تا اطلاعات خاصی را به دست آورید. به عبارت دیگر، پرسشگری به معنی مطرح کردن یک پرسش به صورت جداگانه و مجزا نیست؛ بلکه فرایند مطرح کردن مجموعه‌ای از پرسش‌هاست که بر مبنای پاسخ دانش‌آموزان شما بنا نهاده می‌شود. در مقابل، پرسش کردن به معنای پرسیدن از کسی درباره‌ی چیزی است و به منظور آگاهی از نظر و دیدگاه دیگران استفاده می‌شود.

با توجه به این مقدمه احتمالاً پی برده‌اید که در این بحث تأکید بر «پرسشگری» است نه «پرسش‌ها». پسوند «گری» در واژه‌ی پرسشگری در اینجا ممکن است بی‌اهمیت به نظر برسد؛ اما در واقع «گری» در این واژه پسوندی معنادار و مهم است. پرسشگری

از دیرباز، پرسش یکی از قدرتمندترین ابزارهای بشری برای جست‌وجوی دانش و درک بهتر دنیا شناخته شده است. در عصر حاضر نیز با پیشرفت فناوری و ارتباطات، نیاز به توسعه‌ی مهارت‌های پرسشگری بیش‌ازپیش احساس می‌شود. امروزه، با توجه به اهمیت این موضوع در فرایند یادگیری، استفاده از روش پرسشگری به جای پرسیدن در کلاس‌های درس روشی نوین و جذاب به حساب می‌آید؛ لذا در این مقاله، به بررسی این روش پرداخته‌ایم.

پرسشگری یکی از روش‌های فعالیت دانش‌آموزان است که با هدف تشویق آن‌ها به فکر کردن، تحلیل و بررسی مسائل صورت می‌گیرد. در این فرایند، معلم از دانش‌آموزان سؤالاتی می‌پرسد و با این کار آن‌ها را به

مثال ۲

فرض کنید شما می‌خواهید به آموزش دانش‌آموزانتان در خصوص جمع کسرهایی که مخرج‌هایشان برابر نیست، بپردازید. این‌گونه فرایند پرسشگری را طی می‌کنید:

معلم: آیا شما می‌توانید جمع کسری روبه‌رو را بخوانید؟

دانش‌آموز: بله

معلم: بخوان.

دانش‌آموز: دوسوم به اضافه‌ی سه‌نهم.

معلم: همان‌طور که می‌بینی قرار است این دو کسر را با هم جمع کنیم. درست‌ه؟ دانش‌آموز: بله.

معلم: آیا می‌توان دو کسری را که مخرج‌های برابر ندارند با هم جمع کرد؟ دانش‌آموز: خیر.

معلم: اگر دو کسر داشته باشیم که مخرجشان مشترک نیست، چه باید بکنیم؟

دانش‌آموز: باید کسره‌های مساوی با هر یک از کسره‌های داده‌شده را بنویسیم، به‌گونه‌ای که مخرج‌های دو کسر برابر باشند.

معلم: آیا می‌توانی کسره‌های مساوی با کسره‌های داده‌شده را بنویسی؟

دانش‌آموز: بله.

معلم: انجامش بده.

دانش‌آموز کسره‌های مساوی کسره‌های داده‌شده را می‌نویسد.

معلم: خوب! حالا چه باید کرد؟

دانش‌آموز: چون مخرج‌های دو کسر با هم برابر شدند، می‌توانیم جمع کنیم. (معلم از وی می‌خواهد عملیات را انجام دهد.)

معلم (پس از پایان عملیات جمع دو کسر): آیا از راه دیگری هم می‌توان این دو کسر را با هم جمع کرد؟

دانش‌آموز به تفکر وادار می‌شود.

آری! این روش، با ترغیب دانش‌آموزان به خودآموزی و فعالیت‌های مستقل، فرایند یادگیری را جذاب‌تر و مؤثرتر می‌کند. با استفاده از پرسش‌های هوشمند و جذاب، دانش‌آموزان به کشف و پژوهش درباره‌ی مفاهیم درسی می‌پردازند و مفاهیم را به‌صورت خودآموز و درعین‌حال عمیق‌تر درک می‌کنند. پرسشگری راهکاری نوین و کارآمد در فرایند یادگیری است که می‌تواند برای معلمان ابتدایی مفید واقع شود و در بهبود کیفیت تدریس و پرورش دانش‌آموزان مؤثر باشد.

مثال ۱

معلم: پایتخت ایران کجاست؟

دانش‌آموز: تهران.

معلم: آفرین! عالیه!

این معلم، پس از شنیدن پاسخ دانش‌آموز، به گفتن کلمات یا عباراتی چون آفرین و عالی‌به‌سندگی و گفت‌وگو را به پایان رساند. در این صورت فقط یک پرسش از سوی معلم و یک پاسخ از سوی دانش‌آموز مطرح شده است؛ اما اگر در ادامه، معلم این سؤال را می‌پرسید: «شما از کجا می‌دانید؟ دلیل شما چیست؟» در این صورت، معلم با طرح سؤال دوم و سوم و... به این فکر می‌کند که چگونه می‌تواند فرایند پرسشگری بعد از اولین پرسش خود و بعد از اولین پاسخ دانش‌آموزان را ادامه دهد. در این مسیر، پرسش اول اصلاً برای او مهم نیست، هر چند ارزشمند است، بلکه سؤال نخست فقط تنها راه ورود به فرایند پرسشگری است. پس یادمان باشد این پرسش نیست که تفاوت ایجاد می‌کند؛ بلکه این فرایند پرسشگری است که دانش‌آموزان را ترغیب می‌کند تا به فعالیت‌های مستقل و خودآموز بپردازند.

برای روشن شدن
موضوع، به این مثال‌ها
توجه کنید: